

Unitat 3

Revolució Industrial i moviment obrer (1750-1870)

1 Primera Revolució Industrial (RI)

Conjunt de canvis socials, econòmics i tecnològics iniciats a Anglaterra a partir de la segona meitat del s. XVIII que van transformar la societat i la producció.

1.1 Causes

- **Revolució demogràfica:** la desaparició o reducció de les mortalitats catastròfiques i ordinàries, així com l'augment de la natalitat van generar un gran creixement de la població.
- **Revolució agrària:** les millores en les tècniques i pràctiques agrícoles van comportar que l'alimentació fos suficient, variada i de qualitat. Molts camperols i petits propietaris es van arruïnar perquè no podien competir amb els grans terratinents. Per això van haver de cercar feina a les indústries de les ciutats.
- **Revolució sanitària:** millora en la higiene i en la medicina (cirurgia) que allarga l'esperança de vida.
- **Noves fonts d'energia:** l'invent que va revolucionar la indústria i el transport va ser la **màquina de vapor**, creada per James Watt, el 1769, que funcionava amb la crema de carbó. Abans, s'usava l'energia hidràulica per moure les primeres màquines industrials.
- **Noves indústries:** la **tèxtil** (cotonera) va poder deslocalitzar-se dels cursos d'aigua quan va aplicar la màquina de vapor a les filadores i als telers. La producció anglesa de teixits (indianes: cotó estampat) va superar la resta en volum, qualitat i millor preu. La **siderúrgica** (indústria del ferro) havia de cobrir la gran demanda de maquinària i mitjans de transport a través de l'augment i millora de la mineria del carbó i dels metalls. Les noves tecnologies van permetre obtenir acer, aliatge de carboni i ferro, molt més durador que el ferro.
- **Revolució dels transports:** George Stephenson va construir una locomotora a vapor (1804). El primer tram de ferrocarril uniria Liverpool i Manchester, dos dels principals centres de producció industrial (1830). El 1807, l'americà Robert Fulton va aplicar el vapor als vaixells que navegaven pels rius.

1.2 Expansió de la Revolució Industrial

Al llarg del s. XIX es va estendre per Europa de forma desigual: primer s'industrialitzen els països centrals (França, Alemanya, Bèlgica) i més tard els països mediterranis (nord d'Itàlia, País Basc, Astúries, Catalunya, Andalusia) i Rússia. Fora d'Europa només s'industrialitzen els Estats Units i el Japó a partir de mitjan segle XIX.

2 El capitalisme

La RI va fer que els mercats experimentessin un augment important del volum d'exportacions i importacions, que va propiciar la creació de grans companyies comercials. A més, la construcció del ferrocarril exigia fortes inversions de capital. Per això es van constituir companyies per accions que aplegaven les aportacions dels nombrosos inversors (inclosos els estats) i es va recórrer a préstecs de la banca.

La RI, per progressar, requeria d'un nou sistema econòmic: el **capitalisme**, basat en el liberalisme aplicat a l'economia. El seu ideòleg va ser l'escocès **Adam Smith** (1723-1790).

Principis:

- Cercar el màxim benefici amb el mínim cost.
- Defensa de la iniciativa particular (emprenedoria) i de la propietat privada.
- Els preus dels productes depenen de les lleis del mercat, que regulen l'oferta i la demanda.
- L'Estat no ha d'intervenir en l'economia perquè els mercats s'autoregulen. Això va perjudicar els drets laborals i socials de les classes populars, per exemple.

Aquest sistema genera molta riquesa, però aquesta es distribueix de manera desigual.

3 La societat del segle XIX

La RI i el capitalisme van generar una nova divisió social basada en l'acumulació de diners i el consum dominada per la **burgèsia** (**alta**: banquers, grans empresaris, rendistes; **mitjana**: petits i mitjans empresaris, funcionariat, professionals liberals; i **petita**: comerciants, botiguers, auxiliars).

Les classes populars estaven formades per camperols i obrers (**proletariat**: "qui produeix fills o prole"):

- rebien salaris molt baixos
- patien condicions de treball molt dures:
 - no hi havia legislació laboral,
 - les jornades podien superar les 15 h,
 - no es pagaven els dies festius o de baixa,
 - les dones cobraven la meitat que els homes,
 - Els nens començaven a treballar als 6 anys.
- vivien en barris massificats propers a les fàbriques en habitatges humils.

La voluntat de sortir d'aquesta situació precària originaria el moviment obrer o sindical.

4 El moviment obrer

4.1 Primeres protestes i els sindicats

El **luddisme** constitueix l'inici del moviment obrer. Rep el nom de Ned Lud (o Ludd), obrer britànic que el 1779 destruï un teler mecànic. Els obrers culpaven la maquinària dels seus mals (atur, degradació del treball, baixos salaris, etc.). Hi hagué accions luddites a Camprodon, Barcelona i Alcoi.

La necessitat dels obrers d'organitzar-se per defensar els seus drets va comportar la creació dels **sindicats obrers**. El dret d'associació va ser reconegut per primer cop a la Gran Bretanya, el 1824. Això va possibilitar l'aparició de les **Trade Unions**. Els sindicats ajudaven econòmicament els seus afiliats quan no podien treballar o quan es declaraven en vaga. El **cartisme** va ser un moviment polític i sindicalista, sorgit el 1838, basat en les reivindicacions democràtiques de la Carta del Poble, que va organitzar protestes i vagues generals.

4.2 Socialisme

Conjunt de doctrines que, en oposició a l'individualisme liberal, propugnen una reforma de la societat basada en la supressió de les classes socials i la col·lectivització dels mitjans de producció, de canvi (diners) i de distribució.

- **Socialisme utòpic:** crític amb la societat industrial i favorable a alguns valors il·lustrats (igualtat, educació). No qüestionen les classes socials ni la propietat privada. S'oposen a les revoltes.
- **Socialisme científic o comunisme:** ideat pels filòsofs alemanys **Karl Marx** (1818-1883) i **Friedrich Engels** (1820-1895) defensa la lluita de classes fins que els obrers assoleixin el poder (dictadura del proletariat), el repartiment igualitari de la plusvàlua (beneficis econòmics) i la desaparició de l'Estat.
- **Socialdemocràcia:** socialisme moderat que ha arribat fins avui dia, que promou la justícia social i econòmica a través de la intervenció de l'Estat en el marc del capitalisme.

4.3 Anarquisme

Pensadors russos, com **Mikhaïl Bakunin** (1814-1876) i **Piotr Kropotkin** (1842-1921), defensaven l'anarquia, un model de societat basat en la llibertat individual i en la propietat col·lectiva i oposat a qualsevol organització autoritària, com els partits polítics, l'Estat o la dictadura proletària.

Va evolucionar en dos corrents: l'**anarcocomunisme**, minoritari, contrari als sindicats i partidari del terrorisme contra polítics i empresaris; i l'**anarcosindicalisme**, majoritari, que pretenia la revolució obrera per abolir el sistema salarial i assolir l'autogestió i el comunisme llibertari (sense partits polítics). La Confederació Nacional del Treball (CNT) seria el seu màxim exponent a casa nostra.

4.4 La Comuna de París

Va ser un intent de dur a la pràctica les idees socialistes i anarquistes. El 1871, durant la guerra francoprussiana, amb el govern refugiat a Versalles, els parisencs, davant el setge que patien, van emprendre reformes pel seu compte: substitució de l'exèrcit i la policia per una milícia popular, separació entre l'Església i el govern, organització de cooperatives obreres, etc. Al cap de dos mesos, quan les autoritats van tornar a París, van reprimir el moviment amb violència.

4.5 Associació Internacional de Treballadors (AIT)

El 1864, es va fundar, a Londres, l'**AIT** o **Primera Internacional** per coordinar les reivindicacions obreres a tot el món. El 1872, els anarquistes van ser expulsats per les seues diferències amb els socialistes i l'**AIT** es va dissoldre.

Gràcies a l'auge dels partits i sindicats socialistes es va convocar la **Segona Internacional** (París, 1889), que va acordar la celebració de la diada del treball cada primer de maig. El suport d'alguns socialistes a la I Guerra Mundial va causar un nou trencament de l'**AIT** el 1914.

Amb el triomf de la Revolució Russa (1917), el Partit Comunista de Rússia, liderat per **Lenin**, va organitzar, el 1919, la **Tercera Internacional** o Internacional Comunista (**Comintern**) per acabar amb el capitalisme i establir la dictadura del proletariat a tot el món. Per l'aliança de Rússia amb els Aliats (capitalistes) durant la II Guerra Mundial, l'**AIT** es va tornar a desintegrar (1943).

Paral·lelament, el 1938, per aturar l'auge del feixisme a Europa, el líder comunista rus, **Trotski**, va fundar una **Quarta Internacional**. Però el seu assassinat, a mans d'un agent català, Ramon Mercader, ordenat pel dictador rus **Stalin**, el 1940, va frenar les pretensions de l'**AIT**.

5 L'art de la 2a meitat del s. XIX

5.1 Impressionisme

Estil aparegut a París que va revolucionar la pintura perquè ja no calia reproduir la realitat com s'exigia a les acadèmies. Aquesta funció passaria a la fotografia, inventada a principis del s. XIX. L'impressionisme es caracteritza per una tècnica innovadora que vol mostrar escenes fugaces a través de la captació de la llum i el color precisos.

<i>Autors</i>	<i>Obres</i>
Édouard Manet	<i>El dinar campestre</i> (1863)
Berthe Morisot	<i>El bressol</i> (1873)
Edgar Degas	<i>La classe de dansa</i> (1874)
Auguste Renoir	<i>El ball del Moulin de la Galette</i> (1876)
Claude Monet	<i>La catedral de Rouen</i> (sèrie, 1892-1894)
Paul Cézanne	<i>Natura morta amb cortinatge</i> (1899)

Impressió, sol naixent és obra del francès Claude Monet, del 1872. És un oli sobre tela i té unes dimensions de 48 x 63 cm. Actualment, es troba al Museu Marmottan Monet de París. Aquesta pintura representa la sortida del sol al port de Le Havre, a la regió de Normandia. Monet utilitza pinzellades curtes i ràpides amb tons freds de blau i gris contraposats als taronges del sol. El color es barreja al quadre no a la paleta. Així transmet la llum tènue del moment, la boira i el fum de les fàbriques. Els detalls són mínims. El sol ressalta en un entorn confús, ocupa gairebé el centre de la composició i reflecteix el seu color taronja intens a l'aigua. També s'hi reconeixen, a contrallum, tres barques en diagonal amb figures indefinides d'alguns pescadors i un d'ells que rema. La sensació que ens transmet és la d'una calma misteriosa i la d'un instant fugaç.

Aquesta peça és famosa per haver donat nom al moviment impressionista. En una exposició del 1874, el crític Louis Leroy va utilitzar el terme *impressionisme* per descriure-la, de manera irònica, a causa de la falta de detalls; però, finalment, el terme va quedar associat a aquest estil revolucionari. Aquest quadre és fonamental en la història de l'art, ja que representa l'inici d'un nou corrent que trencava amb les convencions acadèmiques (academicisme) i situava la percepció individual i la interpretació de l'artista al centre de la creació avantguardista.

5.2 Postimpressionisme

Presenta una deformació més notable de la realitat, inici de l'abstracció d'estils posteriors.

Autors	Obres
Vincent van Gogh	<i>La nit estelada</i> (1889)
Henri Toulouse-Lautrec	<i>La Goulue</i> (1891)
Paul Gauguin	<i>Arearea</i> (<i>Divertiment</i> , 1892)

Arearea és un oli sobre tela de 75 per 94 cm que es troba al Museu d'Orsay (París). Forma part d'un conjunt de quadres sobre Tahití, illa de la Polinèsia francesa. Els seus títols en idioma tahitià i els temes tractats van desencadenar crítiques. Gauguin va considerar que aquest era un dels seus millors llenços i va comprar-lo abans d'abandonar Europa. Quant a la composició de l'obra, en el primer pla, trobem un gosi i dos dones indígenes assegudes al terra a la vora d'un arbre. Una d'elles toca una flauta, l'altra ens observa. Mentre que, a l'escena del segon pla, unes altres rendeixen culte a una estàtua d'una deïtat. Els colors predominants són càlids amb tonalitats grogues, rogenques i taronges. Encara que es combinen amb alguns colors freds, com en el cabell o la vegetació. L'obra mostra el respecte de l'autor per la cultura polinèsia, amenaçada per les imposicions colonialistes.